

PROJEKT & KULTUR

nr. 102 --- marts 2010

issn. 0901-8824

GENVEJ TIL UDVIKLING

www.gtu.dk

Skowvej 24, 9510 Arden. Tlf.: 9856 2994. gtu_sekr@hotmail.com
Medlem af Den Internationale Emmaus-Bevægelse

Velkommen til Projekt & Kultur nr. 102!

Projekt & Kultur udgives af Genvej til Udvikling (GtU), tlf. - og fax-nr. 98 56 29 94
gtu_sekr@hotmail.com - www.gtu.dk
 Gironummer: reg.nr. 1551, kontonr. 0006300804.
 Fra udlandet sender man til IBAN-nr.
 DK6030000006300804.

Ansvarlig over for presseloven er formand Per Adelhart Christensen. Hvor intet andet angives, er teksten af Jørgen Olsen.

Indlæg til Projekt og Kultur nr. 103 skal være os i hænde tirsdag den **11. maj 2010**. Projekt & Kultur trykkes på Huset i Århus i 220 eks. Redaktionen ønsker at fremme bladets formidling og opfordrer til eftertryk med kildeangivelse.

Dette nummer indeholder:

- 3: **Vi har mistet ...** Mødedeltagelser og udstillinger ... Mediemarkeringer
- 4 - 7: **Social økonomi – et verdensprojekt**
– interview ved Salvatore Vetro.
- 8 - 13: **Social økonomi i Afrika**
– myte eller virkelighed
– interviews ved David Gabriel,
Christian Legay og Benjamin Faye.
- 14 – 17: **Aktører og modtagere af social økonomi i Afrika**
– interview ved David Gabriel.
- 18 – 21: **Solidariske virksomheder Nord - Syd**
– af Michel Pernot du Breuil.
- 22 – 24: **Læring og arbejde til unge afrikanere**
– af Poul Kruse.
- 24 – 28: **Farvel CA! Vi ses!**
– af Poul Kruse.
- 29: **Kooperativet i Amataltal**
– af Karl-G. Prasse.
- 30 – 31: **Hvorfor Emmaus?**
– af Jørgen Olsen.

Billederne på for- og bagside er taget af Ghabdouane Mohamed og forestiller henh. et træ, som blev væltet af uvejret i september og en

samling skeletter af dyr, som omkom af den mangel på vand og græs, der rådede før uvejret.

Uvejret i Amataltal i september - opfølgning!

Idet vi henviser til omtalen af uvejret på siderne 2, 12 og 13 i nr. 101 og på side 29 i nr. 102, kan vi fortælle, at vi har modtaget og videresendt

- 80.000 kr. fra Fonden af 17.12.1981
- 10.000 kr. fra Frit Oplysningsforbund, Århus
- 11.475 kr., fordelt på 9.506,20 fra GtU's medlemmer og 1.968,80 fra GtU's kasse.

Frit Oplysningsforbund (FO) skriver: "I år har vi besluttet at droppe den traditionelle postbuds-befordrede julehilsen med FO-kalender og i stedet sende vore bedste ønsker for julen og det kommende år via mail. Pengene, vi sparer på denne vaneændring, 10.000 kr., vil vi i stedet sende til værdigt trængende, som i år er blevet GtU."

Hermed en stor tak til alle bidragydere og desuden til alle kontingentbetalere!

Vi er for tiden 185 medlemmer.

Den samlede støtte til Kooperativet i Amataltal er i skrivende stund 7.496.354 kr. Af dette beløb er 1.389.437 kr. fra andre givere end Danida. I de 7.496.354 kr. ses bort fra Danida-bevillingen på 6.500.000 til den aktuelle fase 3 i projektet.

Hvis du ønsker at forære Kooperativet i Amataltal **brugte briller** eller **brugte mobiltelefoner**, må du gerne ringe på 98 56 29 94 eller maile på gtu_sekr@hotmail.com og aftale nærmere.

Rettelse

I note 4 nederst side 13 står:
 "Således har EU suspenderet sin udviklingsbistand for 2008-2013 på 458 euro, som er næsten 3,5 milliarder kroner – og givet Niger en måned til at vende tilbage til den "forfatningsmæssige orden".
 Mellem "458" og "euro" mangler ordet "millioner" – beløbet i danske kroner er korrekt.
 Vi beklager.

Vi har mistet

Emmaus-Bevægelsen har gennem de seneste måneder lidt usædvanlig mange tab af engagerede mennesker, blandt andre:

Niels Jørgen Jensen - mangeårig aktiv i Svalerne i Danmark, valgt af Emmaus Norden til Emmaus Internationals repræsentantskab for årene 1995-2000.

Birgit Rancken, Emmaus Westerwik, Finland – introducerede bevægelsen i Finland for et halvt århundrede siden sammen med sin ægtefælle, Rurik Rancken.

Charlie Jordan, Emmaus Brighton and Hove, England – sad ved sin død i Emmaus Europas repræsentantskab og var gennem en lille snes år blandt de mest energiske med hensyn til at opbygge Emmaus i England, bl.a. var han i gang med at oprette en ny gruppe i Hastings.

Daniel Schnéeberger, Emmaus Rouen, Frankrig – var ved sin død forretningsudvalgsmedlem og kasserer i Emmaus International.

.....

Dertil må desværre føjes, at Aïcha Sissoko, som besøgte Danmark i august (jf. Projekt & Kultur nr. 100, side 3, 4 og 5), har mistet sin mand, **Aboubacar Cissé**.

Genvej til Udvikling sender medfølgende tanker til de efterladte og hædrer de afdøde ved at fortsætte arbejdet.

Mødedeltagelser og udstillinger

22. november i Als Hallen ved Hadsund:
Jørgen Olsen deltog for GtU og solgte for 90 kr.

29. november i København:
Marianne Dithmer og Isabelle Grignon deltog i afrikansk julemarked for GtU og Goondal og solgte for 1.438 kr.

6. december i Øster Hurup Hallen ved Hadsund:
Jørgen Olsen deltog for GtU og solgte for 183 kr.

6. december i København:
Isabelle Grignon var til møde i København med en række Afrika-foreninger for at drøfte markeringer af 50-året i 2010 for en række afrikanske landes selvstændighed.

7. januar i København:
Marianne Dithmer var til møde i lærings- og udviklingsgruppen i Uddannelsesnetværket.

14. januar i Århus:
Poul Kruse deltog i et kursus om ungdomsuddannelser, "Udvikling af tekniske og erhvervsmæssige færdigheder", arrangeret af Uddannelsesnetværket. **I den forbindelse kan det anbefales at læse artiklerne på side 22 til 28 i dette nummer.**

27. januar i København:
Poul Kruse deltog i møde i Uddannelsesnetværket, omhandlende landbrugsstøtte og en redegørelse om Afrika-kommissionens arbejde og målsætning.

28. januar i København:
Isabelle Grignon deltog i møde i Projektrådgivningen, omhandlende erfaringsudvekslinger om korruptions- og svindelsager i udviklingsprojekter, herunder forebyggelse, definitioner, årsager mv.

4. februar i Nordborg på Als:
Poul Kruse holdt billedforedrag om tuaregernes historie - med eksempler på hvordan projekt Egnsudvikling i Amatal søger at støtte udviklingen. Der var 120 tilstedeværende. Arrangør: Folkeligt Oplysningsforbund. Varesalg: 435 kr.

10. februar i København:
Marianne Dithmer deltog i fremtidsværkstedet *Uddannelse for Alle i den internationale bistandsdagsorden* i lærings- og udviklingsgruppen i Uddannelsesnetværket.

Mediemarkeringer

Det angår os alle – under denne overskrift fik GtU's koordinator, Jørgen Olsen, offentliggjort en blog på www.u-landsnyt.dk – pr. 3. december.

Det endimensionale Danida – under denne overskrift fik GtU's koordinator, Jørgen Olsen, offentliggjort en blog på www.u-landsnyt.dk – pr. 30. december.

Må yderdanmark ikke høre om u-landene? – under denne overskrift fik GtU's koordinator, Jørgen Olsen, offentliggjort en blog på www.u-landsnyt.dk – pr. 24. januar.

Marokko-Belgien:

Social økonomi: et verdensprojekt

Samtale med Mohamed Belguenani, direktør for AID Tubize*.

- fra kvartalsblad nr. 124 fra Terre-gruppen, Belgien, forår 2009
- interview ved Salvatore Vetro
- oversat af Patricia Langvad Jensen
- fodnoter af Jørgen Olsen.

*AID Tubize¹
(Brabant Wallon)

AID er en forkortelse for Actions Intégrées de Développement = Samvirkende Initiativer for Udvikling.

Netværket AID ønsker:

- at udvikle projekter, der styrker ligestilling, og som kæmper mod udstødelse af grupper med forældede faglige baggrunde;
- at inddrage de lokale økonomiske, sociale og kulturelle realiteter, som projekterne indgår i;
- at give projekternes initiativtagere midlerne til at varetage forvaltningen gennem hele forløbet;
- at udvikle projekter, som øger demokratiet, bevidstheden og det generelle samfundsengagement.

Virksomheden for Uddannelse gennem Arbejde i Tubize tilbyder fire uddannelsesforløb:

- håndarbejde og sløjd
- hushjælp og rengøring
- alsidig grøn bygningsuddannelse
- alsidig genbrugsuddannelse.

.....

¹ Tubize er en kommune i provinsen Brabant Wallon, som er en lille fransktalende provins i Belgien lidt syd for hovedstaden Bruxelles, som den dog ikke grænser direkte op til, eftersom Bruxelles hele vejen rundt grænser op til den flamsktalende Brabant Flamand.

Mohamed Belguenani er af marokkansk herkomst og emigrerede til Belgien for at studere i en alder af tolv år. I kraft af hans historie, er hans sociale engagement en kendsgerning. Da han havde fået sin bachelorgrad og kandidateksamen, besluttede han straks at arbejde inden for social økonomi.

Hvorfor emigrere?

Mine forældre var landmænd, og de 15 km mellem landsbyen og det nærmeste gymnasium var en bremse for at jeg kunne tage hul på studierne. Det var lettere for mig at bo hos min studievejleder i Belgien end at skulle cykle 15 km hver dag for at gå i gymnasiet.

Hvad har skabt din sociale iværksætterånd?

Jeg er født i og præget af et fattigt og folkeligt miljø. Derfor har jeg altid været optaget af folkelig oplysning.

I min egenskab af emigrant har jeg f.eks. været ”folkeskribent” ved at hjælpe marokkanske flygtninge med at udfylde diverse dokumenter. Beskyttelsen af flygtninges rettigheder og af deres sociale og kulturelle anerkendelse, kampen for normalisering af dem, der ikke havde de korrekte papirer, det tog jeg hurtigt på mig, eftersom aktiviteterne tillod mig at støtte mennesker, der kom fra samme baggrund som jeg selv.

Jeg ønsker at deltage i en ”anden form for integration”, som respekterer menneskene og, deres kultur, og som lader dem deltage i det sociale og økonomiske liv, der hvor de bor. Jeg studerede mens jeg arbejdede på deltid, og arbejdspladsen valgte mig til tillidsmand.

Denne periode gav mig næring til min personlige refleksion og har inspireret mig til velstrukturerede og velbegrundede solidaritetshandlinger.

Efter mine studiers afslutning tog jeg tilbage til Marokko for at arbejde som skolelærer, og derefter rejste jeg til Belgien igen i 80'erne med belgiske og marokkanske kolleger, hvor vi sammen investerede i dannelsen af en bank, som praktiserer pengeoverførsler til Maghreb².

Vi ønsker således at fremskynde udviklingen i denne region, som er vores, og vi har haft en øjeblikkelig succes. Denne atypiske marokkanske bank er nu blevet en af de største i Maghreb og i Afrika som helhed, med filialer i Paris og Amsterdam. Men jeg trak mig fra den, da den gled bort fra sit oprindelige grundlag.

Efter tre år i mit oprindelsesland forstærkedes min overbevisning om, at udvikling bør komme fra landets indbyggere selv. Jeg var underviser i økonomi på et militærgymnasium 50 km fra Rabat, og jeg opdagede denne verden præget af strikse regler, hvor de studerende, som var børn af folk af højere militære grader, formodedes at forberede sig på studier, som de derefter videreførte i Europa eller i USA. Man lærte dem den vestlige økonomis elementærviden, men ikke meget om deres egen kultur, om deres lokale økonomi. Undervisningen tog ikke højde for denne!

Med hjælp fra en fransk matematiklærer fik vi tilladelse til at integrere nye aspekter i undervisningen: bibliotek for lokale anliggender, et værksted for informationsteknologi, virksomhedsbesøg, besøg hos forretninger og håndværkere.

De studerende gik i den grad op i de nye måder at modtage undervisning på, at de samlede sig om aftenen for at fortsætte forskellige diskussioner. Jeg ønskede at give dem smag for regional udvikling, kollektive initiativer og at vise dem, at økonomi ikke kun handler om at tjene penge.

Derefter blev min lyst til at komme tilbage til Belgien meget stærk. Jeg mindes da jeg under min "oplæring" på Solvay Instituttet foreslog et specialeemne inspireret af social økonomi.

Instituttets professor spekulerede over, hvad jeg kunne få ud af dette emne, han forstod ikke..." men al økonomi er social", sagde han. I dag har undervisningen på instituttet integreret dette særlige aspekt.

1980'erne var en periode rig på debatter om forskellige emner som "folkenes frigørelse og selvstændighed". Jeg var meget interesseret i, hvad som foregik i Latinamerika. Debatten fortsatte på fagforeningernes møder.

Jeg har altid syntes at "integration af indvandrere" er en kunstig debat – de er, lige som resten af verden, borgere med deres egen rigdom, deres egen forskellighed. De har ikke behov for, at man putter dem i en kategori for sig selv, de vil deltage som ligeberettigede borgere, sådan som de er og ikke sådan, som man ønsker, de skal være.

"At udvikle sig parallelt" er også en kunstig debat.³ Europa taler om "positive reguleringskriterier for floden af folkevandringer".

At tro på, at "de emigrerede individer" vil udvikle deres hjemlige regioner ved hjælp af pengeoverførsler er illusorisk. Jo, det hænder, de investerer i import-eksport-selskaber, men i en model som endnu en gang udnytter mennesker i usikre jobs og i et system som ikke gavner den samfundsmæssige helhed.

Det er ikke nok blot at give næring til forbrug. Den sande udvikling er global og integreret, det er en kollektiv indsats med de mennesker som deltager og vælger at blive i deres region. Det er for at fremme dette, at jeg har engageret mig i social økonomi, for at påtage mig direktørfunktionen i l'AID Tubize i Brabant Wallon fra og med 90'erne.

(fortsættes side 6)

² Fællesbetegnelse for Marokko, Algeriet og Tunesien.

³ Her tænker Belguenani på vestafrikanere, som er indvandret til Frankrig eller Belgien og som sender penge hjem til deres oprindelseslande.

Social økonomi: et verdensprojekt

(fortsat fra side 5)

Forklar os hvad AID er ...

Brabant Wallon opfattes som en rig provins; men den har også sine fattige. Tubize, en økonomisk forulykket kommune, er karakteriseret ved en stærk fagbevægelse og menneskelige energiressourcer. Fra begyndelsen af krisen, forårsaget af lukningen af smedeværkstederne i Clabecq, havde jeg foreslået at skabe en udviklingscelle med en snes mennesker, som skulle tænke over en udviklingsplan baseret på styrkelsen af social økonomi og beskyttelse af miljøet. Det er nødvendigt med projekter og ikke kun manifestationer. Det var i denne periode, at vi satte os ind i Terre-gruppens arbejde for at finde inspiration til disse overvejelser.⁴

Resultatet af forslaget blev, at denne udviklingscelle blev integreret i den kommunale udviklingsplan, støttet af to universitetsprofessorer.⁵

Folk forstår ikke ideen om den sociale økonomi, og det har været op ad bakke at samle tilslutning. Der har været modstand, især hos fagforeningerne, som var præget af de hårde kampe, de havde måttet kæmpe; men i dag er projekterne blevet til noget og støttes fra alle sider. Takket være ca. 15 undervisere uddannes der årligt flere end 80 personer.

⁴ Ikke alene har Terre gennem 60 år investeret i talrige udviklingsprojekter i den fattige del af verden – organisationen har også skabt arbejdspladser i Belgien. Mens dette læses, er der 280 ansatte, overvejende ved forskellige former for genbrugsarbejde, og dette tal har holdt sig gennem en snes år. Mange af Terre's ansatte er mennesker med handicaps, herunder udviklingshæmmede.

⁵ Artiklen nævner to universiteter i forkortet form uden at præcisere yderligere.

Udstyr til en børnehave, udvendigt og indvendigt, skabt af AID Tubize af genbrugstræ
(foto: Terre-gruppen)

Vi har skabt en virksomhed for arbejdsmarkedsintroduktion, som hedder RAPPEL og er styret af en forhenværende smedjearbejder. Dette kooperativ giver arbejde til 15 personer med en tidsubegrænset kontrakt og skabte sidste år en omsætning tæt på 500.000 euro⁶. Der arbejdes med genbrug, ikke mindst renovering af hårde hvidevarer.

Fortæl om de projekter I støtter i Syd.

Jeg er overbevist om at social økonomi effektivt kan bære udvikling og initiativer, som er udsprunget af arbejdsmiljøer. Det er den ideelle fremgangsmåde til at engagere alle involverede, så finansieringen af den pågældende virksomhed ikke bare er noget fjernt og uvedkommende.

⁶ 3.725.000 kr.

Metoden er den samme, som vi anvender her i Tubize kommune. Den del af Tubize's befolkning, der er indvandrere, ønsker at investere og skabe strukturer, der hvor de kommer fra.

De er følsomme over for deres oprindelseslands sociale udvikling, og vores talrige diskussioner og tilgange har tilladt dannelsen af et kollektiv her i Nord, som er tæt på at skabe tillid til et landbrugsfællesskab i det sydvestlige Marokko. Det var vigtigt først at finde denne driftsikre partner; men nu er strukturen skabt og mange initiativer starter dernede: genbrug,

miljøbeskyttelse, uddannelse, turisme i landområder, grønt byggeri. De har også tilegnet sig en vis viden om grønt byggeri.

Dette projekts nøgle til succes er involveringen af de herboende indvandrere som ubetingede partnere. Derefter har vi med stor omhu valgt lokale partnere, både de lokale magthavere og dem fra foreningslivet. Endelig har vi haft en ægte debat om det ene og det andet. Vi vil et velovervejet, bæredygtigt og solidarisk projekt, ikke gengive "vi rige hjælper jer..."-figuren, men søge at styrke en modpol af partnere med vidt forskellige baggrunde.

Så snart man træder ind i AID Tubize's værksteder, fylder den blide duft af friskskåret økologisk tømmer luften
(foto: Terre-gruppen)

Vi er selv overraskede over at drømme om "multinational solidaritet". Men hvorfor ikke? Det er i hvert fald under overvejelse at

skabe flere sociale økonomiske virksomheder her i de erhvervsniches, hvor der er plads til initiativer.

Social økonomi i Afrika, myte eller virkelighed?

- fra kvartalsblad nr. 124 fra Terre-gruppen, Belgien, forår 2009
- interviews ved David Gabriel, Christian Legay og Benjamin Faye
- redaktion af Quentin Mortier
- oversat af Dorthe Lindahl
- fodnoter af interviewerne og Jørgen Olsen.

Før vi begynder at tale om social økonomi på internationalt niveau, syntes vi, det var interessant nærmere at undersøge, hvordan dette begreb kunne forstås for eksempel i Afrika. To interviews er blevet gennemført i det øjemed.

Interviewet med organisationssociolog Bénédicte Fonteneau, der har arbejdet med spørgsmålet i mere end ti år på Leuven Universitet, gør det muligt at lægge lidt distance til vores opfattelse af social økonomi. Og altså nå til en mere universel anskuelse. Hendes forskning er især centreret om Afrika, hvor hun forsøger at få øje på de erfaringer – især forbundet med sundhed – der kan være knyttet til social økonomi.

Interviewet med Souleymane Bassoum, direktør for Agrecol, en senegalesisk privat organisation specialiseret i landbrugsøkologi, bringer os i berøring med virkeligheden. Hvordan er den vestafrikanske virkelighed på området "social økonomi", der ofte forbindes med ideen om solidaritet?

Interview med Bénédicte Fonteneau

Kan De forklare os, hvordan den sociale økonomi bliver opfattet og udlevet i landene i Syd?

Allerførst, så eksisterer social økonomi ikke i Syd, sådan som man forstår den i Nord, selv om man taler meget om den. For at indkredse den er det nødvendigt at medregne særegenheden ved hver verdensdel, ved hvert land, region, egn osv.

Historisk er den sociale økonomi forbundet med den latinske del af Europa. Når man benytter disse begreber, tager man altså allerede afsæt i en bestemt forestilling, som det er svært at løsrive sig fra for at beskrive det, der sker i landene i Syd. Denne forestilling vil påvirke vores opfattelse af de aktiviteter, som gennemføres i Syd. For mig er social økonomi i bund og grund to ting, hvad enten det er i Nord eller i Syd: Det er at fremhæve en anden arbejdsmetode (i forhold til produktion eller ledelse for eksempel), og det er at have andre målsætninger end i de statslige virksomheder eller virksomheder med privat indtjening for øje.

I den belgiske definition af social økonomi (der i vidt omfang deles på internationalt niveau¹), siger man, at der er en målsætning for serviceydelserne ud over fortjeneste for medlemmerne eller for kollektivet. Fortjeneste er altså ikke udelukket; men konklusionen er tydeligvis, i Syd som i Nord, at sammensætningen af målsætning og formål er forskellig. Udbyttet vil blive anvendt og fordelt anderledes end i virksomheder med kapitalistisk økonomi.

Hvad angår måden at fungere på, taler den belgiske definition om en demokratisk beslutningsproces. Når det gælder social økonomi, betyder demokratisk beslutningsproces, at det er virksomheder, hvor de ansatte til en vis grad tager del i ledelsen af virksomheden.

¹ De oftest fremførte principper for social økonomi er:

- en målsætning om tjenesteydelser for medlemmerne eller kollektivet i modsætning til fortjeneste for enkeltpersoner;
- selvforvaltning;
- demokratisk beslutningsproces;
- fortrinsret for personer og arbejde i forhold til kapital i fordelingen af indtægter.

Det vigtige er, at det er en måde at fungere på, hvor de ansatte har ret til opsyn og kontrolmuligheder.

For mig er det de to kendetegn ved social økonomi. Men graderne af tilslutning til målsætninger (søgen efter fortjeneste og opnåelse af sociale mål) og måder at fungere på (deltagelse) varierer afhængigt af organisationerne.

Det problem, der rejser sig, når man vil klassificere disse typer socialøkonomiske virksomheder eller organisationer er at vide, hvor man skal stoppe: kalder man dem alle socialøkonomiske, fordi de har en vis foreningsagtig opbygning, eller fordi ordet "social" indgår i deres navn? Eller klassificerer man dem ved at observere deres egentlige måde at fungere på? Lægger vi mærke til den måde, de definerer sig selv, eller til deres egentlige praksis?

I Syd taler ingen organisationer om social økonomi, for det begreb er lidet eller ikke kendt. Man hører det nogle steder i Afrika og Latinamerika; men man foretrækker udtrykkene solidarisk økonomi eller folkelig økonomi, der svarer bedre til disse verdensdeles historie.

Man skal altså interessere sig for, hvordan de definerer sig og for deres målsætninger for at kunne bestemme, om de er en del af en form for social økonomi.

Hvilke typer af struktur af social økonomi kan man finde i Afrika?

Set fra en formel synsvinkel finder man ofte (og endda lovligt) de tre klassiske strukturer af social økonomi: kooperativer, foreninger² og de gensidige selskaber.³

Desuden har man ikke ventet på lovene for at gruppere sig og arbejde sammen. Der findes utallige uformelle strukturer, grupperinger, systemer af gensidig hjælp i forhold til arbejde,

til sundhed mv., og disse strukturer vil være forskellige fra land til land og fra egn til egn.

Det er umuligt at give et overblik, selv om man begrænser sig til én region, så stor er forskelligartetheden.

I det frankofone Afrika er foreningen ganske afgjort den mest udbredte struktur. Alle foreninger hører selvfølgelig ikke ind under social økonomi, og det er vanskeligt at tælle dem; for de er ikke alle opført i de officielle registre.

De gensidige selskaber kan forholde sig til sundhedssektoren, men også opsparing og kredit. Kooperativerne, der er en ret gammel organiseringsform, er blevet etableret før selvstændigheden fra kolonimagterne; men i mange lande har de mistet befolkningernes tillid, for de er blevet stærkt styret af staterne. Det blev nogle gange til kooperativer uden kooperatører, og så var det til syvende og sidst staterne, som traf alle beslutninger.

I nogle år har man dog fornemmet, at for at drive økonomiske virksomheder er kooperativet juridisk mere velegnet end foreningen, og i nogle lande udvikler kooperativer sig på ny. For at gøre det er lovgivning revideret, sammenslutninger på andre niveau bliver struktureret, initiativer til støtte af kooperativerne ser dagens lys... Kort sagt ser man, at man er i færd med at bevæge sig til en anden fase af udvikling af kooperativer i Afrika; men det er stadig lidt tidligt at vurdere omfanget af denne udvikling.

Det minder under alle omstændigheder om, at det ikke kun er den kapitalistiske virksomhed eller statslige organisationer, der kan stå for økonomiske initiativer, men at der er midler til at gøre dem tilgængelige og tilpasset til grupper, som ikke nødvendigvis har mulighederne for at samle den nødvendige kapital til at starte en virksomhed i klassisk forstand.

² På fransk "association".

³ I forbindelse hermed kan man erindre, at undergrupperne hos Kooperativet i Amataltal i Niger betegnes GM = Groupements Mutualistes = grupper for gensidighed

Social økonomi i Afrika, myte eller virkelighed?

(fortsat fra side 9)

Når det gælder virkefelterne, finder man social økonomi overalt. Disse initiativer er til stede i landbrugssektoren, i sundhedssektoren, i sociale serviceydelser, inden for undervisning, i forældrekomiteer, i ledelse af vand med ”komiteer for vandforekomster” osv.

Hvilken plads har udviklings-NGO’erne fra Nord i social økonomi ifølge Dem?

Hvis man ser på dem fra en formel synsvinkel, kan man betragte dem som organisationer med social økonomi (selv om de ikke altid definerer sig sådan): De leverer sagkyndig service, støtte, uddannelse... med visse virksomhedsprincipper og visse målsætninger, der ikke er rettet imod fortjeneste.

Derudover har jeg indtryk af, at NGO’erne i de seneste år spørger sig selv om deres berettigelse, deres repræsentativitet, og for at give sig selv vægt forsøger de at genoplive deres udgangspunkt eller at skabe sig et, hvis de ikke havde et fra start.

Jeg tror på, at der igen og igen vil blive stillet spørgsmål ved disse organisationers mandat, og at det ikke er umuligt, at de vil definere sig i retning af organisationer med social økonomi i betydningen ”fælles initiativ”.

Jeg er i øvrigt overrasket over de initiativer, der allerede er taget i denne retning. Der vokser bl.a. platforme på flamsk NGO-niveau rundt om denne emnekreds.

Mens for ti år siden, da nævnte emnekreds indskrev sig som en af de tværgående akser i det belgiske statslige udviklingssamarbejde, kiggede mange NGO’er, der ikke var optaget af netop dette, skævt til det og sagde, at det var en ”ting” fra Nord, som man ville eksportere til Syd eller spurgte sig selv, hvad man henviste til.

Af forskellige årsager er temaet aldrig rigtig blevet tillempet af det belgiske statslige udviklingssamarbejde, heller ikke i lang tid af mange NGO’er, og faktisk ser man i de seneste år mange NGO’er, der på deres måde (men det er

fint nok) redefinerer den sociale økonomi og bruger den som indgang til de forskellige aktiviteter, som de udfører.

Jeg ved stadig ikke, hvordan man skal tolke dette. Måske er NGO’erne på et tidspunkt blevet meget aktive i støtten til økonomiske initiativer i Syd og har ønsket at sætte de rigtige ord på. Det er klart, som jeg sagde, at når der ikke kan lade sig gøre at samle økonomisk kapital for at udføre en økonomisk handling, må man samle noget andet. Man må forene de ressourcer man har, som ikke nødvendigvis behøver at være penge, for at kunne udvikle initiativet. Social økonomi gør det muligt at give den slags praksis mening.

Det er lidt mærkeligt; for jeg tror ikke, at temaet længere vil dukke op som sådan i den næste lov for det belgiske statslige udviklingssamarbejde – det bliver NGO’erne, der tager tråden op!

Når det gælder international solidaritet, hvilken plads har den sociale økonomi i øjeblikket og mere præcist de sociale virksomheder i Nord?

Bortset fra visse undtagelser, selv om nogle virksomheder har en tydelig interesse for international solidaritet, så viser en undersøgelse, som vi har gennemført, at der var få sociale virksomheder, som udførte solidaritetshandlinger med Syd.

I nogle år har man arbejdet rundt om det, man kalder den fjerde søjle inden for internationalt samarbejde. Det er et koncept, der er udviklet af min kollega Patrick Develtere. Ideen er, at samarbejdet altid har været organiseret rundt om tre søjler: regeringssamarbejdet (direkte bilateralt), samarbejde mellem NGO’erne (indirekte bilateralt) og samarbejde mellem internationale organisationer (multilateralt). Den observation, vi har gjort, er, at der er flere og flere aktører, som udvikler initiativer over for Syd. Det er det, man kalder aktører inden for fjerde søjle. De kommer overhovedet ikke fra det, som man normalt forstår som udviklingssektoren.

Det er skoler, virksomheder, fagforeninger, nabogrupper, videregående uddannelser, hospitaler, kort sagt en samling af organisationer – hvoraf nogle kunne henregnes til betegnelsen ”ikke-kommercielle” – som ikke grundlæggende betragtes som aktører inden for samarbejde om udvikling, men som engagerer sig mere og mere i det. Konstateringen af fremkomsten af disse aktører gøres i mange lande.

Interview med Souleymane Bassoum

Hvad var begyndelsen på Agrecol?

I begyndelsen var Agrecol et informationscenter tæt ved Basel i Schweiz. Foreningen blev født som reaktion på miljøkatastrofen i Bhopal i Indien. Den første idé var at sende informationer til Syd om faren ved pesticider. I 1996 blev det besluttet at regionalisere Agrecol med henblik på at være tættere på aktørerne i Syd. Således blev Agrecol Andes i Cochabamba i Bolivia og Agrecol Afrika i Thiès i Senegal oprettet.

Jeg stødte til holdet i 1997 som uddannelsesansvarlig. Derefter gennemgik Agrecol en økonomisk krise. Så tænkte vi, at det ville være interessant, at Agrecol blev en afrikansk struktur efter senegalesisk lov. Hvilket blev gennemført i 2002, og på den måde hjalp det os med at finde vores fokus, med at skabe vores egen filosofi, med at søge vores egne midler, med at have en uafhængighed. Denne ørkenvandring har været meget nyttig for os, den har givet os mulighed for at kende vores styrker og svagheder.

Vores tænkning er at sige, at en udvikling skal være styret nedefra og skal ændre folks liv. Vi lever i en sårbar og utryk zone, men også en zone med ulighed. Hver gang vi foretager os noget, tænker vi på det! Alle de dispositioner, vi iværksætter, leder os til at forsøge at tilfredsstille de befolkninger, der har størst behov. Vi mener, at målsætningen for enhver aktivitet er, at de mennesker, som vi har gennemført den sammen med, kan overtaget ansvaret.

Udgangspunktet i identifikationen med de lokale strategier, som befolkningerne allerede iværksætter, er altså en ufravigelig forudsætning for vores indtræden. Derudover har Agrecol identificeret fem handlingsprincipper:

Hvis man med udgangspunkt i denne fjerde søjle, opnår at styrke de foreninger, der kan henregnes til social økonomi eller ikke-profitsøgende, vil man måske opdage mange flere initiativer gennemført over for Syd, end når man kun interesserer sig for de aktører, som bruger ”etiketten” social økonomi i Belgien.

Solidaritet, sundhed, retfærdighed, forsigtighed og værdiforøgelse af de lokale afgrøder. Vi har også mulighed for selv at bidrage med op til 28 pct. af vores budget.⁴ De penge, som vi har, gør det muligt for os at forandre og eksperimentere med ting, som en kapitalindskyder måske ikke ville have den uforsigtighed at gøre.

Hvad er det særegne ved Agrecol?

I sammenligning med andre, der koncentrerer sig om enten produktion eller markedsføring, forsøger vi at forene de to, fordi vi mener, at der aldrig er producenter uden forbrugere og omvendt. Det der gør os forskellige er, at vi er i både land- og bymiljøet. Man producerer, man forbruger, man omskaber, og man udvikler virkelig alternative systemer med økonomisk solidaritet. Det er lige så vigtigt at producere økologisk som at sælge godt, vi gør os altså lige så meget umage med at sælge som med at producere.

Hvad er Agrecols syn på den generelle økonomiske situation i Senegal?

Jeg er oprørt. Jeg er overbevidst om, at der ikke er nogen grund til, at nogen ikke kan være retfærdig og solidarisk. Hvis medlemmerne af et fællesskab ikke hjælper hinanden, når de står over for vanskeligheder, har de ingen grund til at blive sammen. Solidariteten skal opleves i de handelsmæssige forbindelser, ikke kun teoretisk. Det der interesserer os er at lede efter de forandringer, der gør det muligt for os at ”malke uden at skære brystvorten over”.

(fortsættes side 12)

⁴ Man må formode, at resten af pengene kommer fra forskellige statslige programmer.

Social økonomi i Afrika, myte eller virkelighed?

(fortsat fra side 11)

Spillet skal være ærligt og gennemsigtigt. Som fulbeerne siger ”dem, der knuser hirsens sammen, skal ikke skjule avnerne for hinanden”.

Enhver skal fastsætte sine spilleregler og sige dem. I et land, hvor alle accepterer disse principper, kan det nogle gange fungere. I det lange løb kan der hos såvel producenten som den handelsdrivende eller forbrugeren opstå den samme vilje til at leve, til at få sin familie til at leve godt og også til aldrig at gøre noget over for andre, som du ikke vil have, at de gør over for dig. Det skaber en ret interessant relation i enhver form for handel.

Hvordan arbejder Agrecol i området?

Det første, vi laver, er en forundersøgelse for at efterprøve om det problem, omkring hvilket vi vil engagere os i et udviklingsspørgsmål, virkelig motiverer befolkningerne. Generelt tager det fra seks til otte måneder. Derefter er der en overgangsfase, som alene er en fase til at identificere eksisterende lokale strategier i forhold til det problem, vi forholder os til. Hvad har folk selv udviklet for at kæmpe mod dette problem? Vi forsøger at identificere disse strategier og at systematisere dem (styrker og svagheder). Det er således efter cirka yderligere otte måneder, at vi kan gå egentligt ind i programmet, der nyttiggør de lokale initiativer og forbedrer dem ved tekniske eller sociale forandringer. Generelt varer et Agrecol-projekt tre år.

Agrecol er begyndt med oplysningsarbejde omkring giftige kemiske produkter som for eksempel brugen af DDT til tørring af fisk. Vi har lavet radioudsendelser for at informere befolkningen og har foreslået folk at organisere sig i klubber. Den maksimale størrelse for dem er på 15 personer, over den grænse kan folk ikke udveksle rigtigt, man kan ikke lave demokrati.

Når det gælder byen Thiès, har befolkningen grupperet sig i 11 øko-klubber med hver 15 kvinder. De 11 klubber har sluttet sig sammen for at skabe et netværk.

Ved siden af vores restaurant i Thiès er der et lager. Det er et opbevaringssted, hvor de kvinder, der er medlemmer af øko-klubben, kommer og lægger deres produkter. Vi har også udviklet et ugentligt marked hver lørdag. Det er for at gøre det muligt for folk, der bor i kvarteret, at gøre indkøb, selv om der også kommer indbyggere fra Dakar. Endelig er en fjerde foranstaltning den nationale handelsmesse en gang om året. Den næste er fra 8. til 12. april 2009. Vi er i gang med at kopiere erfaringen i Séssène på vejen til M'bour, med endnu en restaurant, en butik og en køkkenhave til en start.

Hvad har gjort, at disse kvinder, der før var traditionelle restauratører, som brugte Maggi-terninger, er gået over til økologi?

Restauranten har været anledningen til at ændre mentaliteterne tre gange. Vi har sammen med kvinderne kæmpet imod Jumbo (omstridt suppeterning) og imod Khessal (blegning af huden). Og det er to ting, som en senegalesisk kvinde ikke let giver afkald på. Det var ikke nemt i begyndelsen. Det at kaste sig ud i en aktivitet for kvinder, der ikke troede, at de kunne give sig i kast med noget her i livet er også en anden kamp. En af dem er endda handicappet.

Når det gælder forbrugerne, er den økologiske restaurant lavet for at få senegaleserne til at gå derhen. Der er for eksempel forladte familiefædre, der bor i kvarteret. De betaler hver 45.000 FCFA⁵ om måneden og spiser hver dag. Men det der er interessant er, at det er den eneste økologiske restaurant drevet af senegalesere i byen Thiès. Alle andre restauranter af denne type er på udenlandske hænder. Det er også det, den sociale og solidariske økonomi, at give folk tillid, så de tager fat. Med de penge, der tjenes på denne måde, betaler kvinderne for deres børns skolegang, ændrer komforten i deres værelse, bygger toiletter eller vandtilførsel i gården.

Ved at spise sin tallerken mad hjælper hver enkelt stille og roligt nogen med at gøre noget.

⁵ 513 kr.

Hvad er merværdien ved social og solidarisk økonomi i Senegal sammenlignet med almindelig økonomi?

Den første ting er, at den beskæftiger sig med de udstødte. Den giver håb til dem, der ikke har mere håb. Den har et menneskeligt ansigt. Den imødekommer desuden mange religiøse værdier. Den dominerende økonomi er adskillende: Den beskæftiger sig kun med en del af befolkningen og glemmer to tredjedele af den. Man kan ikke udvikle et land og glemme to tredjedele af dets befolkning.

Den sociale økonomi er ikke anerkendt af staten. Den interesserer sig ikke for det. Det er altså nødvendigt at blive ved med at lykkes med eksperimenterne og vise dem. Det er nødvendigt igen at starte butikker, det er nødvendigt at starte restauranter, det er nødvendigt, at der er folk, som lever af det. Lad os holde op med at tale politik. Lad os gøre sådan, at vi får flertal ved vores handlinger, og så går det hurtigere. For eksempel er vi i gang med at tænke over bespisningen af børn. For kort tid siden har vi givet en uddannelse til køkkenpersonalet i børnehaver for at prioritere brugen af korn og lokale krydderier frem for importerede krydderier.

De internationale folkelige organisationer og de statslige udviklingsorganisationer fra Nord er mere opmærksomme på disse alternativer. Det kan være nyttigt, for vores regering lytter mere til dem end til os.

Hvad er normerne for økologisk produktion i Senegal?

Den største fejl, som vi begik i begyndelsen af udviklingen af økologisk landbrug i Afrika, var at tænke på eksport. Man skal ikke begynde med eksport. Man skal altid begynde med den lokale udvikling, det lokale marked. Inden for landbrug er intet gyldigt, hvis det ikke bliver forbrugt af de folk, der producerer det. For mig at se kan man ikke sælge det, man ikke kan lide, og det man kan lide, forbruger man. Normerne er ikke de samme for det lokale marked og for eksport. IFOAM er den verdensomspændende organisation for økologisk landbrug. Sammen med fem andre har

jeg deltaget i udarbejdelsen af organisationens væsentligste principper. I den anledning er den største fejl at ville have, at afrikanerne producerer som europæerne. I Europa taler man om økologisk landbrug inden for en gårds område, et afgrænset område. I Afrika taler man om landbrugsøkologi på et større geografisk areal. I Europa taler man om marked; i Afrika taler man om levebrød. Man kan ikke bede et folk om at rette sig efter principper og praksis hos et andet, man skal eksistere i forskelligheden, samtidig med at man har en smule til fælles.

Når det gælder godkendelse, prioriterer man altså et system med egenkontrol. Det er ikke dyrt, når det er forbrugerne og producenterne, der enes om at kontrollere sig selv.

Du taler om sårbarhed og fattigdom. Er der en forskel for dig?

Der er en stor forskel. For mig er fattigdom en endelig tilstand, mens sårbarhed er en forbigående tilstand. For eksempel kan en landmand fra en sæson til en anden være sårbar, men ikke fattig, fordi en der har jord, ikke er fattig. Folk, som man kalder fattige, de kan godt have hektarer, de har træer, de har dyr, de har bygninger; men de er sårbare i den forstand, at nogle påvirkninger kan berøre deres produktionsmåde.

En fattig har intet socialt net til at forsørge sig. Det har jeg ikke set i Senegal. Undtagen i byerne. I landmiljøet kan jeg ikke se en fattig. Det er altså nødvendigt at få ud af hovedet på ham, at han er fattig. Derimod kan man kalde en person, der ikke kan ernære sig ved det, han har produceret i løbet af året, fra en høst til en anden, sårbar; en person hvis levested ikke beskytter ham imod dårligt vejr; en person, der ikke har produktionsmidler.

At fattigdom skulle have noget at gøre med at have mindre end 1 dollar til rådighed pr. dag, det er andre menneskers opfindelse. Personligt synes jeg, at europæerne er fattigere. Når man ikke har et socialt net, er man fattig. I dag har amerikanerne ingen forsikring, de har ingenting; når de kommer på hospitalet, ser de ingen, der kommer for at sige goddag, det er fattigdom. Jeg har mere, jeg synes, de er fattigere end os!

Aktører og modtagere af social økonomi i Afrika

Interview med Bénédicte Fonteneau

- fra kvartalsblad nr. 125, fra Terre-gruppen, Belgien, sommeren 2009
- interview ved David Gabriel
- oversat af Dorthe Lindahl.

Organisationssociolog Bénédicte Fonteneau har i mere end ti år forsket i temaet social økonomi i Afrika på Leuven Universitet.

Efter at have givet os sin mening om, hvordan denne udvikling opleves på det afrikanske kontinent (*se Terre-blad nr. 124*), kaster hun helt nyt lys over de aktører, der sætter den i gang og/eller nyder godt af den, idet hun bryder definitivt med hævdundne idéer.

Hvad kan De fortælle os om de arbejdsmetoder, som virksomheder og organisationer med social økonomi benytter i Afrika?

I de organisationer, som man undersøger nærmere (*hvad end de har status af forening, kooperativ, landsbygruppering, gensidigt selskab eller andet*), skal man skelne, hvad de kalder sig – *såvel som de formelle strukturer, ja de principper, de har opsat for at kunne eksistere officielt* – fra deres egentlige funktion.

Den egentlige funktion er ikke kun det, man ser. Faktisk vil alle foreninger holde generalforsamlinger, have en bestyrelse, et forretningsudvalg, et kontroludvalg. ... Men det at have formelle strukturer betyder ikke, at det er der, beslutningerne tages. Det som man forsøger at skønne er altså, hvordan beslutningerne faktisk tages.

Man skal ikke generalisere alle organisationer; men i Afrika synes jeg, at det er tydeligt, hvor meget lederskab dominerer. Vi er af den opfattelse, at den sociale økonomi dækker over kollektive handlingsstrukturer, og såvel i Nord som i Syd har man ofte været fristet til at forstå strukturerne som kollektivt fungerende.

Ikke desto mindre, hvis man observerer dem i dybden, opdager man, især når vi står over for organisationer, der fungerer godt (*der har eksisteret længe, udvikler sig ...*), at der ofte er et stærkt lederskab, og at det nogle gange er forbundet med en enkelt person. Det bringer vores opfattelse af den kollektive dimension ved den sociale økonomi lidt i fare, herunder beslutningsprocessen.

Man kan tolke dette kulturelt og sige, at det hører hjemme i nogle afrikanske kulturer at sætte sin lid til en leder og acceptere hans beslutninger.

En mere funktionel tolkning ville sige os, at man ofte befinder sig i en sammenhæng, hvor det for at kunne få en organisation med "social økonomi" til at fungere en lille smule, som man udlægger den (*der kræver, at man finder markeder, har kontakter, finder ekstern finansiering ...*) er nødvendigt at kunne regne med folk, der har netværk og kontakter.

Disse ledere vil oftest være folk, som kommer fra egnen, som er taget derfra for at studere, blive embedsmænd ... og som kommer tilbage af forskellige grunde for at opbygge en struktur.

Når man ser på organisationer med social økonomi i Nord, er lederskab langt fra en fraværende dimension. Vi er i sammenhænge, hvor styrkeforholdene nogle gange er mere anstrengte, hvor den sociale stige fortsat eksisterer, og deraf følger et vist hierarki.

Hvis man for Afrikas vedkommende henviser til traditionelle hierarkiske rammer, består forskellighederne, fordi én tilhører én etnisk gruppe, en anden en anden, fordi én er ældre, fordi det er en mand eller en kvinde ...

Kort sagt, der er det, som man kan se, det som folk vil gøre for at få deres virksomhed til at lykkes, og endelig er der det egentlige hierarki, som man netop ikke kan observere. Lederen forbliver altid leder, selv om hans plads er bestemt i den formelle struktur.

Det interessante er altså også at se, i hvilket omfang lederne giver plads til de personer, de arbejder sammen med?

Ja, netop. I mange organisationer ser man, at det er en indsats, som det ikke er nemt at styre. Især i lande, hvor eliten består af ganske få mennesker, vil personer, der skiller sig lidt ud, hurtigt blive anbefalet at tage mere ansvar (*politisk, foreningsmæssigt osv.*). Det er altså også steder til erhvervelse af magt.

Man ved, at i Afrika er arbejdet i en forening et middel til at opnå magt, når de politiske valg ikke fungerer eller ikke tillader det. Disse ledere kan altså blive fristet til at lave egentlige kollektive handlingsstrukturer, at indføre fremgangsmåder til fælles beslutningstagning, men er samtidigt draget mod magten og af frykten for at miste styringen over organisationen. Det forstærker altså igen det karakteristiske ved foreningen, at én person er omdrejningspunktet, og det forstærker foreningens afhængighed af lederen. Det er naturligvis et problem; for når denne person dør eller mister interessen for foreningen, går foreningen i opløsning.

Det ændrer dog ikke ved, at der er tusindvis af udvalg i disse organisationer, nogle gange med flere spændinger mellem bunden og toppen af strukturen; men der er tale om en form, som man næsten systematisk genfinder.

Ofte mødes medlemmer af afrikanske foreninger i skyggen af et baobabtræ
(foto: Terre-gruppen)

Hvordan inddrager man så målgrupperne i arbejdsmetoderne?

Allerførst skal man vide, at når man interesserer sig for foreninger i Syd, skelner man mellem uegennyttige foreninger og foreninger med gensidig interesse.

I de uegennyttige foreninger er igangsætterne og administratorene ikke potentielle modtagere af de tjenesteydelser, der bliver ydet af foreningen. De har altså allerede en særskilt plads. Modtagerne kan ikke være forbundet med beslutningsprocesserne eller med planlægningen af tjenesteydelsen.

I foreningerne med gensidig interesse – *som gensidige selskaber eller andre slags selvhjælpsforeninger* – tager folk initiativ til at imødekomme behov, som de også selv føler. Modtagerne bliver altså på samme tid målgruppe for tjenesteydelsen og for organisationens ordrer. I de uegennyttige foreninger kan man vælge at inddrage modtagerne mere eller mindre, det kan også være et valg ikke at inddrage dem, eller som det ofte sker: at inddrage dem som en slags værktøj (*i ordets positive betydning*) ved at invitere dem til at deltage i forskelligt manuelt arbejde til opbygning af infrastruktur, som de selv efterfølgende vil drage nytte af. Man kan se det som en ”investering fra fællesskabet” eller som en simpel logik til at reducere omkostningerne. Det er ofte lidt begge dele.

Deltagelsen af modtagerne skal altså især inddrages, når det handler om et af de krævede karakteristiske træk ved den forening, man undersøger.

Men denne deltagelse er ikke enkel. Når det for eksempel gælder gensidige sundhedsselskaber i Afrika, bemærker man, at det ikke er åbenbart at lede en forsikringsorganisation og at tage beslutninger, der har konsekvenser i forhold til rentabilitet og finansiell bæredygtighed med medlemmer og modtagere, der ikke nødvendigvis ligger inde med al information.

(fortsættes side 16)

Aktører og modtagere af social økonomi i Afrika

(fortsat fra side 15)

Faktisk, i Nord og i Syd, hvis man aktivt vil deltagelsen, er det nødvendigt at skaffe sig midlerne til det, og det går igennem et langt uddannelsesarbejde og en langvarig bevidsthedsførelse, for at deltagelsen reelt kan finde sted.

Nogle gange hvis man går for vidt i deltagelsen af hensyn til en stærk sammenhæng, ender man med at acceptere, at der bliver taget dårlige beslutninger. Løsningen er altså ikke altid at give en absolut prioritet til deltagelsesprocessen, især når informationsarbejdet ikke har kunnet gå vidt nok. Nogle gange er det bedre at begynde mere roligt, at vise medlemmerne, hvordan tingene kan tilrettelægges, vise konsekvenserne af dårlige beslutninger og lidt efter lidt inddrage dem i beslutningsprocesserne alt efter, hvad medlemmerne, administratorene og organisationens art lægger op til, og når de ved, hvordan det gensidige fungerer.

Men handler det stadig om social økonomi, hvis denne medlemsdeltagelse tages op til fornyet drøftelse?

Man skal stadig huske, at folk ikke nødvendigvis kalder det social økonomi, og i nogle tilfælde er modtagernes aktive deltagelse ikke et valg, men snarere en nødvendig metode.

Hvad angår eksempelvis komiteerne for vandforekomster, er det klart, at i forbindelse med alle de initiativer, der er taget vedrørende befolkningernes adgang til vand, er der blevet rejst dette spørgsmål om ledelsen og om adgangen til vandet. Og i fravær af en privat aktør, der har indtjening for øje, eller andre strukturer er ledelsen blevet overgivet til befolkningen, der så at sige frivilligt eller med et system, hvor opgaverne går på omgang, administrerer vandforekomsten og får folk til at betale for at kunne vedligeholde den.

Men det har ikke altid været et valg. I nogle tilfælde, hvis modtagerne ville have adgang til vand, og man graver eller borer brønden, er det det, man stærkt ville foreslå dem at gøre. Synsvinklen ”initiativ taget af modtagerne og med deltagelse af disse” er altså relativ.

Der er nogle gange tale om en gentilpasning af projektet og de folk, der beskæftiger sig med det; men hvis der var andre personer, ja en privat aktør til at tage hånd om det, ville mange af dem ikke nødvendigvis være utilfredse.

Selv om ideen kan forsvares, er resultatet med befolkningen deltagelse ikke altid noget, som befolkningen efterspørger. Denne forestilling er altså relativ.

Hvilken type modtagere henvender den sociale økonomi sig til i Afrika?

Det afhænger meget af, hvilke strukturer man taler om: afhængigt af initiativets art, sektor, den tjenesteydelse, der bliver tilbudt, eller modsat bliver efterspurgt for at få adgang til tjenesteydelsen ... vil den ene eller den anden gruppe af modtagere blive berørt. Når man taler om modtagere, er det ikke nødvendigvis ud fra graden af fattigdom. Man vil nogle gange dele op mellem mænd/kvinder, børn/voksne, handicappede/ikke handicappede, land/by.

Der findes, så vidt jeg ved, ikke korrekte statistikker, der kan give dette overblik og helt sikkert ikke for et kontinent eller et land eller en region. Vi har kun delvise informationer afhængigt af initiativet og afhængigt af hvem, der er berørt. Det, der er sikkert, er, at kriterierne er begrænsede og således vil sigte efter et begrænset antal modtagere.

I Afrika vil ingen initiativer inden for social økonomi nogensinde opnå at tilfredsstille alle behov. Og det ville heller ikke være en god ting; for de behøver ikke have dette genskær af retfærdighed.

Der vil blive ved at være private initiativer! Hvis jeg i morgen beslutter at starte en forening for kvinder, der har håret sat op i nakken som mig, ville jeg kunne gøre det, uden at det ville forpligte mig til at inddrage kvinder, der ikke har håret sat op i nakken eller inddrage mænd! Og det er i den logik, at man skal forstå disse initiativer; for ofte har man forventninger, der ikke er berettigede, men drevet af omfanget af de behov, man observerer.

Disse foreninger har allerede en tendens til at arbejde med en lang række af funktioner i den forstand, at de begynder inden for sundhed, så giver de kredit, lidt landbrug. ... De vil altid have en tendens til at tilfredsstille mange behov, der viser sig i området. Der er en logik i forhold til deres medlemmers eller modtageres behov; men denne spredning sker ofte til skade for arbejdets effektivitet. Så staten bliver ved med at være nødvendig, selv om man endnu ikke har fundet løsningen, eftersom der ikke er midler, som kan tages i brug over for de identificerede behov.

Hvilke elementer i den sociale økonomi er de vigtigste for Dem og ville virkelig kunne bidrage og føre til merværdi til udviklingen – i ordets bredeste betydning – for befolkningerne i Syd?

Det, der for mig er det mest interessante ved disse initiativer, er definitionen af regler. Hermed mener jeg, at det enkelte medlem af de forskellige strukturer kan definere regler, der betinger hans adgang til basale tjenesteydelser og de forhold, som han skal arbejde under. Det er det, som virkelig interesserer mig i forbindelse med social økonomi, hvordan man end definerer det. Princippet om underordning, som man finder i definitionen af arbejdskontrakter i den offentlige sektor, i den private sektor med indtjening for øje, ja i foreningsverdenen er for mig meget stærkt.

Møde i Terre's partnerorganisation, Assador i Tessalit, Mali
(foto: Terre-gruppen)

Denne underordning af et hierarki, som kan placeres administrativt eller finansielt, fordi det er hierarkiet, der sidder inde med produktionsmidlerne, kan efter min mening ødelægge arbejdernes kreativitet og frihed. På dette område er der derfor noget at tage ved lære af fra det, som man iagttager i organisationerne

med social økonomi såvel i Nord som i Syd. Det, der bliver besluttet inden for disse initiativer, vil altså ikke nødvendigvis være at gå imod deltagende systemer; men jeg er ikke overbevist om, at det er det, der er det vigtigste. Det vigtigste er, at der er en fælles definition af reglerne, og at der er mulighed for kontrol, ja sanktioner, hvis reglerne ikke bliver respekteret. Man placerer sig altså på et andet niveau end i de klassiske virksomheder.

Det vigtige er altså folks mulighed for at give sig i kast med et projekt i fællesskab og definere en fælles arbejdsmetode?

Ja, det er netop det. Og bagefter vil man helt sikkert finde træk, der er fælles for foreningerne og andre, der ikke er det. Hvis man formår at lave nogle mikrostudier af virksomheder og organisationer med social økonomi i Nord og Syd, idet man spørger sig selv, hvordan de egentlig fungerer for at opnå en social og fælles sammenhæng, så vil man lære noget. For øjeblikket, selv for de studier, der er gennemført på nuværende tidspunkt af den sociale økonomi i Syd, har man nogle indicier, og man formulerer hypoteser ved at sige, at den egentlige drift formentlig ikke er den, man iagttager formelt; men i mange tilfælde har man endnu ikke undersøgt disse foreningers drift til bunds. Nogle gange får vores vilje til at bevise, at den sociale økonomi eksisterer i Syd, at der er initiativer af den art, os til at træde lidt ud af vores neutralitet som forsker. Det at undersøge den egentlige drift af disse initiativer til bunds gør det måske endelig muligt for os at forstå dem i dybden og at sammenligne de mangfoldige initiativer i Nord og i Syd. Det, vi finder, vil vi måske ikke nødvendigvis synes om! Men er det altid det, vi synes om, der vil være det mest virkningsfulde, når det gælder udvikling, respekten for folk og svar på behov? Det vigtige for mig er den fælles fastsættelse af regler – selv om det betyder, at det er én person, der har beslutningsdygtigheden – med en mulighed for kontrol og for sanktioner fra medlemmernes side.

Hvad enten det er i Nord eller i Syd, skal man naturligvis ikke undervurdere de vanskeligheder, som den manipulation, som man kan gøre ved hvilken som helst gruppe, udgør for at kunne påvirke en beslutning... Det er et opmærksomhedspunkt, som man ikke må tabe af syne.

Solidariske virksomheder – Nord - Syd Fornuft og mening ... som navnet indikerer!

- af Michel Pernot du Breuil,
talsmand for SENS
- fra kvartalsblad nr. 124 fra Terre-
gruppen, Belgien, forår 2009
- oversat af Patricia Langvad Jensen
- fodnoter af Jørgen Olsen.

Når man står over for sociale problemer, som er forårsaget af mangel på beskæftigelse og/eller stabile indtægter, af tab af selvstændighed, så kan private virksomheder nogle gange foreslå fornyende og af og til også mere effektive løsninger end de offentlige indgreb.

Dette har man bl.a. kunnet konstatere i forskellige sammenhænge, under hvilke nogle af grundlæggerne af virksomheden SENS¹ har oprettet solidariske virksomheder i landbrugssektoren i Afrika, eller i forbindelse med indsamling, genanvendelse og tilbagevenden til arbejdsmarkedet for mennesker i Frankrig, som stod i fare for social udstødelse.

Nogle har også skabt mikrofinansierings-institutioner i Frankrig eller i Afrika.

Disse initiativtagere har fået tilslutning fra personer med diverse kompetencer (lokal udvikling, forvaltning af menneskelige ressourcer, individuel vejledning og organisatorisk udvikling; faglig uddannelse; administration af ejendomme, banker etc.). De har haft ønske om i fællesskab at ville give deres kompetencer indhold. For dem er nøglerne til de solidariske virksomheders fremgang følgende: Virksomhedslederen, markedet, den valgte ledelsesform, kontakten til det område, hvor virksomheden skal etableres, og endelig vilkårene for finansieringen og for de indledende tiltag.

Men alligevel: På trods af de voldsomme behov i visse regioner og lande, bliver det kun til ret få solidariske virksomhedsinitiativer. Dette skal også sættes op imod, at der faktisk findes mennesker, der besidder en virksomhedsånd og en vilje til at kæmpe mod den fattigdom, de udsættes for. Det virker således indlysende at

opmuntre til flere initiativer og følge deres udvikling.

Vores organisation konkluderer, at områder i Nord og Syd bør samarbejde på gensidig vis for at fremme solidarisk virksomhedsånd og kunne danne grobund for unge ”udviklingsentreprenører”. Vi har derfor skabt virksomheden SENS – Solidariske Virksomheder Nord – Syd med følgende formål: ”at handle for bæredygtig og retfærdig udvikling i områder i Nord og Syd ved at oprette og styrke virksomheder, som hjælper mennesket og dets omgivelser.” Stifterne går selv ind som solidariske investorer og vælger at tilslutte sig vedtægterne for solidariske virksomheder: la Société Coopérative d’Intérêt Collectif² (SCIC), et sæt vedtægter som har været i vigør i Frankrig gennem de seneste ti år. Uanset hvor megen kapital hver især indskyder, så råder de 16 aktionærer hver over én stemme, og beslutningerne vægtes i de følgende fire stemmegrupper: projekternes målgrupper (25 pct.), lønmodtagerne (35 pct.), konsulenterne (20 pct.) og pengeindskyderne (20 pct.)³.

Arbejdet bygger på to værdier:

- *entreprenørskab* (ansvar, dynamik, pleje af kunderne, udvekslingsrelationer og gensidighed)
- *solidaritet* (mellem personer, virksomheder og områder).

Baseret på disse værdier støtter SENS ”solide og solidariske”⁴ entreprenører som vil forbedre sårbare befolkningers eksistensmuligheder og selvstændighed.

² Det Kooperative Selskab for Kollektive Interesser.

³ Altså de 16 personer, der nævnes i sætningens begyndelse.

⁴ Faktisk er ordet ”solidarisk” dannet af ordet solid.

¹ Solidarités Entreprises Nord – Sud = SENS; ”sens” betyder ”fornuft” eller mening”

Byggeri i Benin
(foto: SENS)

I Syd som i Nord har SENS påtaget sig rollen som opdager og ledsager for solidariske entreprenørtalenter, som respekterer miljøet og ønsker at styrke deres virksomhed i deres område. I nogle tilfælde sørger SENS for forsyning af nødvendige teknologiske, menneskelige, økonomiske og organisatoriske ressourcer.

SENS støtter endvidere oprettelsen af netværk mellem de solidariske entreprenører, så de kan udveksle produkter og erfaringer. Det kan handle om bæredygtig handel, tilpasset teknologi, solidarisk turisme, vedvarende energi, økologisk produktion, forureningsbekæmpelse, ledelsesmetoder, finansierings- og evalueringsmodeller.

Fremkomsten af det første netværk for beninske og picardiske⁵ solidariske virksomheder

Lige fra skabelsen, fra første forsøg i 2008, har SENS' fremgangsmåde interesseret to områder – Picardie-regionen i Frankrig og Colline-departementet i Benin, som - med støtte fra den franske NGO, CIDR - siden 1995 har arbejdet målrettet på decentraliseret udvikling.

Ideen er at lægge vægt på lokal økonomisk udvikling i 6 kommuner i Colline-departementet ved at arbejde for en bæredygtig og retfærdig udviklingspolitik. Hvad angår Picardiet, så ønsker man derfra at fremme et decentraliseret udviklings-samarbejde, således at man både styrker udviklingen af en social og solidarisk økonomi i Picardiet og en gensidighed mellem Nord og Syd med så mange deltagere som muligt fra Picardiet, baseret på handelsmæssig udveksling af produkter, serviceydelser, værdi- og vidensdeling.

(fortsættes side 20)

⁵ Picardie er et område ca. 150 – 250 km nord for Paris.

Solidariske virksomheder – Nord - Syd

(fortsat fra side 19)

Den første kerne af en halv snes solidariske entreprenører er grundlagt i Colline under navnet **Gruppe for solidarisk entreprenørskab i Colline** (GES-Collines). Konkret organiserer disse virksomheder overskuelige og socialt retfærdige kredsløb mellem producenter, forarbejdnings-virksomheder og distributører inden for rammerne af: familielandbrug, fødevareproduktion og sanitet. Det drejer sig om krydderplanter og deres forarbejdning, biavl, kvægavl, anvendelse af lokale materialer til bæredygtigt byggeri, grøn turisme i landbrugsområder, genbrugsaktiviteter omkring tekstil og endelig informationsteknologi.

Dernæst kontaktes – ud fra konstaterede behov – forskellige solidariske entreprenører i Picardiet med henblik på oprettelse af partnerskaber. Udveksling af produkter og/eller kompetencer er under forberedelse, i retning Syd-Nord (palmeolie, biavlsprodukter) og i retning Nord-Syd (grøn turisme, informationsteknologi og genbrug af tekstiler).

Tekniske studier og overførsler af viden er planlagt inden for felterne grønne materialer og grønt byggeri, indsamlingssystemer og genbrug af affald, i produktionsanlæg og i adgang til vedvarende energi.

Partnerne går efter så megen gensidighed som muligt, hvad enten det handler om bæredygtig handel eller teknologioverførsler.

Hvordan bringer dette samarbejde os videre?

Er denne solidaritet virkelig gensidig? I hvilket henseende?

Vi lever i en såkaldt ”finanskrise”. Ud over spørgsmålet om regulering af de finansielle markeder, hvad afslører den så? Er den ikke snarere en politisk og social krise? Hvor globaliseringen og den dominerende økonomiske model svækker vores menneskelige relationer og økonomisk samarbejde på det nære plan? Hvor vi nærmer os grænserne for den samfundsmodel, der er baseret på evnen til at købe og forbruge? Vi skal altså vente på og forberede os på store forandringer!

I de partnerskaber, vi etablerer, er der så ikke nogle bud på anderledes relationer til naturen, til forbruget, til familien og til naboerne, til de lokale sammenhænge? Dette samarbejde kan forhåbentlig styrke mødet og udvekslingen, ikke hos udefrakommende iagttagere, men hos solidariske og ansvarsbevidste borgere, der aktivt arbejder på at skabe reelle løsninger, som er uundværlige bidrag til de forandringsprocesser, som fremtiden vil byde på.

Bevidstgørelse gennem det konkrete arbejde vil forberede os på at ændre vores adfærd og på at vælge andre livsstile. Et ægte samarbejde for retfærdig udvikling også hos os! De unge, som lettere er tilbøjelige til at ændre sig og til at lede efter en mening med deres faglige orienteringer, er i særlig grad åbne over for sådanne spørgsmål. Det spiller for os en dyb oplysende rolle.

Dette samarbejde skaber nye og fornyende former for lokal stabilitet mellem entreprenører, lokale myndigheder, solidariske investorer osv.

Det gør dem egnet til at samarbejde om projekterne for at fremme en bæredygtig udvikling i deres områder. Det er et spørgsmål om viljestærk politik og kampånd; det som bevirker at SENS siger til sine partnere: **Samarbejdet med Colline løfter også Picardiet.**

Biavl i Benin
(foto: SENS)

Krisen: en invitation til forandring!

At indføre foranstaltninger i Afrika bl.a. med det formål at indhøste erfaringer, der også kan bruges i Frankrig, det er at anerkende den afrikanske kreativitet, at foreslå at vi europæere forlader en holdning af selvtilfredshed og nedlæghed omkring Nord-Syd-relationerne for i stedet at anerkende og inspirere til gensidige sociale og menneskelige merværdier.

Den 1. februar 2009 sagde Desmond Tutu⁶ til det økonomiske topmøde i Davos: "Vi er alle sammen afhængige af hinanden og supplerende i forhold til hinanden. Med yderliggående konkurrencementalitet praktiserer vi en darwinistisk model, hvor kun de stærkeste overlever.⁷ Vi har brug for en anden måde at tænke på, for at skifte konkurrencen ud med samarbejdet. Det er vores eneste mulighed for at overleve sammen."

Krisen inviterer os til forandring. I stedet for at se krisen som en lidelse bør vi snarere se den som en fantastisk anledning til fremgang, til skridt mod en ny livsstil og mod nye relationer.

Her ligger der noget godt i globaliseringen. Vi skal ikke afvise alle verdensomspændende forandringer, men derimod arbejde for, at forandringerne medvirker til at skabe fremgang på den svære vej mod bæredygtig udvikling.

"Meningen med livet ligger ikke i formålet, men i processen"⁸

Solidarités Entreprises Nord-Sud
59, rue du Maréchal Joffre
F-60280 Margny-les-Compiègne
www.solidarites-entreprises.org
contact@solidarites-entreprises.org

⁶ Sydafrikansk ærkebiskop, født 1931.

⁷ Charles Darwin (1809 – 1882), engelsk naturhistoriker, som udarbejdede en teori om, at den bedst egnede blandt levende væsener overlever. Han gik ikke nødvendigvis ind for, at det skulle være på den måde; men han konkluderede, at sådan foregår det i naturen.

⁸ På fransk: «Ce n'est point dans l'objet que réside le sens des choses, mais dans la démarche» - Antoine de Saint-Exupéry, fransk forfatter (1900 – 1944).

Læring og arbejde til unge afrikanere

TVSD – en ny vision for erhvervsmæssige uddannelser i Afrika

- af Poul Kruse, pensioneret højskolelærer, har undervist om fremmede kulturer og mødet mellem kulturer samt undervist udlændinge i dansk; har været aktivt involveret i Ghana Venskabsgruppernes arbejde og har evalueret et højskoleprojekt i Bangladesh.

Poul Kruse er medlem af Genvej til Udvikling, hvor han er aktiv i Agadez-arbejdsgruppen og stiller sin uddannelseserfaring til rådighed for Projekt Egnsudvikling i Amatal. Poul repræsenterer jævnlgt foreningen, ikke mindst i forhold til Uddannelses-netværket.

.....
Inspirerende fremlæggelse af nytænkning ved et møde i Århus den 14. januar 2010, arrangeret af Uddannelsesnetværket og Projektrådgivningen.

Hvorved adskiller denne vision sig fra mange andre visioner? Kan den anvendes i de ofte meget forskellige samfund i Afrika? Hvilke forudsætninger skal være til stede, for at visionen har mulighed for at blive realiseret? En lang række spørgsmål melder sig, når endnu engang en **ekspert** udtaler sig om disse store emner.

Eksperten hedder Richard Walther. Han er franskmænd, men i denne sammenhæng i højere grad kosmopolit. Måske er hans franske oprindelse en af årsagerne til, at han i sine undersøgelser også har beskæftiget sig med frankofone lande i Vestafrika.

Således har han i 2009 undersøgt muligheder for opfølgende træning i landene Cameroun, Mali og Marokko. I 2008 udgav han et materiale omhandlende en fornyelse af lærlingeuddannelsen i Vestafrika.

Men derudover har han undersøgt lignende områder i Etiopien, Angola, Benin og Senegal. Så hans baggrund og viden er imponerende.

Hvis man kort skal pege på nogle af de hovedprincipper i TVSD¹, som Richard Walther præsenterer, forekommer de ret velkendte. Der er ikke noget egentlig revolutionerende nyt i de enkelte arbejdsmetoder. Han relaterer TVSD til tidligere modeller i Afrika, som efterhånden har mistet deres gennemslagskraft, analyserer dem og sætter principperne sammen på en anden måde. Og her kommer så det egentlig nye og provokerende.

Med TVSD lægges vægten på selve de færdigheder, den unge opnår. Disse færdigheder skal registreres, gerne i et diplom eller en anden form for bevis. Om færdighederne er opnået gennem en officiel uddannelse, en mere utraditionel erhvervelse af færdighederne eller gennem en slags lærlingeperiode skal ikke være afgørende. Hvis man kan noget, har opsøgt viden og tillært sig færdigheder, skal det komme en til gode og markeres.

En større vægtning af disse praktiske færdigheder og den anseelse der følger med, skal hjælpe med til at afskaffe myten om, at de akademiske stemples og kontorjobbet med slips og hvid skjorte er det højeste mål for al ungdomsuddannelse.

For langt den største del af befolkningen er det de praktiske færdigheder der tæller, hvis man skal opnå et job eller på en eller anden måde blive iværksætter.

Richard Walther opererer således med tre typer uddannelse:

- Den **formelle** uddannelse – statens beskrevne uddannelse, hvor længde, prøver, eksamener og kompetencer er fastlagt.

¹ Technical and Vocational Skills Development = udvikling af tekniske og erhvervsrettede færdigheder = træning i teknisk og erhvervsrettet kunnen.

- Den **nonformelle** uddannelse, hvor lignende færdigheder er indhentet ved andre former for kurser eller træningsforløb, og endelig:
- den **informelle** uddannelse, som kan være foregået gennem perioder som lærling, gennem arbejde eller ved selvvirksomhed og samvær med dygtige erhvervsfolk.

Men Richard Walther går videre end til at formulere ønsker. Han er fuldt bevidst om at denne vægtning af non- eller informelle kompetencer er vanskelig at gennemføre, og at samfundets stempel i form af diplom eller bevis ikke indføres fra den ene dag til den anden. Derfor rejser han kloden rundt og afholder kurser og seminarer for at inspirere og igangsætte. Og han søger at holde fast og forpligte NGO'er og andre organisationer ved at oprette grupper der kan samarbejde, udveksle erfaringer og påvirke myndigheder til at anerkende denne form.

I sit materiale understreger han en række krav til den NGO, der vil igangsætte et TVSD projekt. Hvis det skal lykkes må visse forudsætninger være til stede. Meget kontant opregner han 10 hovedpunkter der skal være opfyldt. Her et udvalg af disse forudsætninger:

- Man skal imødekomme et behov hos centrale eller lokale myndigheder, en fagforening eller økonomiske og sociale partnere.
- Programmet skal indrettes efter uddannelsesniveaue hos dem der skal nyde godt af det. Der skal forud undersøges hvilke forudsætninger der er til stede.
- Hvilke aktiviteter der skal trænes, skal fastlægges i overensstemmelse med de udviklingsbehov det lokale samfund har.
- Træningen skal være i overensstemmelse med centrale eller lokale strategier.

- Træningsaktiviteterne skal så vidt muligt hjælpe deltagerne til ikke blot at satse på overlevelse, men til i højere grad at satse på udvikling.
- Et TVSD-program skal sætte sig klare mål om: at forbedre kvaliteten i produktion og service, skabe værdiforøgelse og hjælpe til med at skabe nye jobs.
- Programmet skal fokusere på vedvarende energi og ressourcer.
- Man skal satse på både offentlig og privat partnerskab.
- Der skal stræbes efter at forbedre tilstedeværende standarder i træningsprogrammerne og lede den hidtidige træning frem til anerkendte standarder.
- Man skal skabe muligheder for, at unge kan blive placeret i lokale selskaber og dér blive trænet gennem arbejdet.
- TVSD skal reagere på behovet for øget lighed; det gælder især grupper som unge uden uddannelse, piger/kvinder, landbefolkningen, en befolkning, der har været i konflikt.
- Et TVSD-program skal integreres i en national ramme gennem et partnerskab, støttes finansielt og bedømmes på sit resultat, hvad angår lighed og effektivitet.

Richard Walther lægger ikke skjul på, at der er tale om et langt sejt træk. Men han mener at den internationale sammenhæng har ændret sig i 2000-årene. TVSD-nøglen har haft indflydelse på udviklingen i Østasien. I Afrika er der et stigende pres for uddannelse og træning af de unge og for kamp mod fattigdom og arbejdsløshed. I 2007 og 2008 har der været afholdt store konferencer i Afrika, hvor der har været fokuseret på en forbedring af ungdomskurserne.

(fortsættes side 24)

Læring og arbejde til unge afrikanere

(fortsat fra side 23)

For skønt der i Afrika syd for Sahara er sket en vækst i antallet af børn, der kommer i skole, er der stadig alt for mange der dropper ud, kun 30 procent gennemfører det fulde forløb.

Der er ikke midler til en formel uddannelse til det ”glemte flertal”. Derfor må der findes nye veje, hvor alle muligheder udnyttes.

Tallene viser tydeligt hvor stort behovet er: Kun 5 procent modtager en formel ungdomsuddannelse. De øvrige 95 procent er henvist til den non-formelle og den informelle træning, hvilket vil sige træning i arbejdsituationer, selvstændig træning eller traditionel mesterlære. Unge afrikanere udgør 36,9 procent af befolkningerne, og 59,5 procent af dem er arbejdsløse.

Hvis der skal findes en løsning på dette problem, må alle læringsformer inddrages, og den læring, man opnår, må tælle med i opregning af kompetencer.

Der skal oprettes et system hvor beviset på en brugbar læring bliver godkendt og berettiger til arbejde og iværksættervirksomhed.

Derfor peges der også på, at det centraliserede og statskontrollerede system må erstattes af en

decentraliseret, men reguleret model, baseret på partnerskab.

En sådan model må inddrage de unge i arbejdslivet udenom og parallel med den officielle diplomstyrede uddannelse.

.....

Umiddelbart synes mange af de tanker der ligger i TVSD modellen at kunne passe ind i den sammenhæng Genvej til Udvikling og Kooperativet i Amataltal indgår i.

Af den midtvejsevaluering, GtU fik udarbejdet i 2009, fremgår det klart at de (desværre få) tiltag inden for ungdomsuddannelser, der er lykkedes, er de tiltag hvor træningen har været uformel eller informel – det lille værksted som en gruppe unge bestyrer, de bedste af gartnerierne, eksempler på de enkelte unge der har skabt sig en levevej - taxakørsel med motorcykel, salg af brændstof og lidt smøger osv.

Hvor meget der er at bygge på, skal klarlægges, inden man evt. tager et initiativ i samarbejde med lokale partnere, men at det er den model, der bedst kan skabe muligheder, forekommer ret indlysende.

Farvel CA! Vi ses!

- af Poul Kruse, se præsentation
øverst side 22.

Projekt Egnsudvikling i Amataltal, fase 3, synger på sidste vers. Når 2010 slutter, er projektet endeligt afsluttet. Men både Kooperativet i Amataltal (CA) og GtU fastholder, at man også fremover er partnere, selv om det bliver under

andre former, med eller uden midler fra det danske udenrigsministerium, Danida.

Der har allerede længe været talt om, at GtU senere skulle involvere sig i et nyt forløb med hovedvægten på uddannelse, og gerne i et område der rakte ud over det nuværende projektområde, der er afgrænset til at omfatte Amataltal-zonen.

Privat systue i Amataltal
(foto: Poul Kruse)

Der er et stort behov for et sådant projekt. Under mit sidste besøg i området (nov. 2008) havde jeg samtaler med de to undervisningsinspektører, og de kunne fortælle om de store behov, der er i hele departementet, og de priste de tiltag der har været i løbet af de år, GtU har været aktiv i Amataltal-området.

Og en af de sidste dage, jeg var i Amataltal, havde en meget aktiv gruppe fra en landsby 10 – 15 km syd for Amataltal fået arrangeret et besøg, hvor jeg var inviteret til at møde med landsbyboerne.

De havde planer om at bygge en skole, og de viste mig hvor den skulle ligge, og hvor brønden skulle graves, og jeg var rundt for at se hvor børnene kom fra i den spredte bebyggelse i området.

De havde mange ønsker og planer og savnede bare midler til at købe materialer for og komme i gang.

Der er tilsyneladende en voksende bevidsthed om det vigtige i at få gennemført nogle tiltag inden for undervisning/uddannelse, hvis en udvikling af samfundet skal lykkes. Den tid er forbi, hvor tuaregerne gemte deres børn for at undgå, at de blev slæbt i skole.

Flere og flere ser skolegang og alfabetisering som vigtige forudsætninger, for at man kan ruste sig til en fremtidig udvikling af samfundet og en forbedring af de muligheder der i øjeblikket er særdeles ringe.

(fortsættes side 26)

Farvel CA! Vi ses!

(fortsat fra side 25)

Man kunne opdele behovet i fire hovedområder hvor der med fordel kunne gøres en indsats:

Børneskoler

Her drejer det sig om både kvantitet og kvalitet. Der er alt for mange børn, der ikke kommer i skole, eller dropper alt for tidligt ud. Det drejer sig om at skabe muligheder for at få børnene i skole; men det drejer sig i lige så høj grad om at sørge for, at det der foregår i skolen, er relevant og har relation til det liv, der leves uden for skolen.

Hvordan skal modersmål og nationalsprog (fransk) vægtes i skolen?

Allerede her melder problemerne sig: Hvordan er lærerens kapacitet? Er der tilstrækkeligt med undervisningsmaterialer? Er klassestørrelsen på et niveau, der muliggør, at der kan tages hensyn til det enkelte barn? Er der mulighed for et måltid til børnene?

Opsamlingsskoler

Disse udgør en ekstra mulighed for de 10-13-årige, der ikke opnåede at komme i skole, da deres jævnaldrende startede. Der kan være mange grunde til at et barn ikke har påbegyndt skolen. Der kan være brug for **hende**/ham som arbejdskraft derhjemme.

Nomadisering kan have forhindret skolestarten, lige som lange afstande til skolen afholder forældre fra at sende den lille i skole. Derfor er der brug for, at disse børn på et senere tidspunkt kan få denne undervisning, eventuelt i form af en "aftenskole" sidst på eftermiddagen, hvor den almindelige undervisning er afsluttet.

Her er der nigeriske forsøg at bygge på, idet der er etableret en række forsøgsklasser med betegnelsen

"la deuxième chance"², hvor børnene med en "turbo"-undervisning får muligheden for at indhente de almene færdigheder på kortere tid og dermed stige på det officielle undervisnings-system på lige fod med de jævnaldrende børn i normalklassen.

Ungdomsuddannelser, praktiske og teoretiske

For de unge drejer det sig først og fremmest om at få en uddannelse, der kan øge mulighederne for at få et arbejde. De offentlige uddannelser kan slet ikke klare behovet inden for de praktiske fag. Arbejdsløsheden er stor i området, som for øvrigt overalt i Afrika syd for Sahara, og i det nordlige Niger er behovet forstærket af, at mange unge har deltaget i den nu (tilsyneladende) afsluttede konflikt og derfor vender tilbage, hvis der viser sig muligheder for at uddanne sig til et arbejdsliv.

Hvis det skal lykkes at skabe relevante tilbud til de unge, må alle kræfter sættes ind. Om de nødvendige færdigheder indhentes i offentligt regi, privat regi, eller den enkelte kan udbygge sine evner og færdigheder som selv-lært, skal ikke være afgørende. Det vigtige er, at de opnåede færdigheder værdsættes og attesteres i en eller anden form for bevis, som den unge kan bruge efter uddannelsen.

Der er kræfter i gang for at skabe en sådan model for ungdomsuddannelser i Afrika, en model der har fået betegnelsen TVSD, Technical and Vocational Skills Development³.

(En nøjere beskrivelse af TVSD findes i artiklen **Læring og arbejde til unge afrikanere på siderne 22 - 24**)

² Chance nr. 2.

³ Udvikling af tekniske og erhvervsrettede færdigheder = træning i teknisk og erhvervsrettet kunnen.

Alio Yacouba i sin klinik
(foto: Poul Kruse)

Praktiske kurser og alfabetisering for voksne

Staten Niger har planer for uddannelse af befolkningen; men på grund af den store fattigdom bliver planerne i vid udstrækning blot gode formuleringer, der ligger og venter på at blive finansieret og iværksat. Og tuaregerne er ikke i tvivl om, at jo længere afstanden bliver til Niamey, des mere sparsom bliver den økonomiske støtte man kan opnå derfra. Derfor er det helt naturligt, at man søger at finde samarbejdspartnere, der kan medvirke til at skabe den udvikling, man ønsker.

Den barske natur og den lange afstand til statsmagten har gjort folk til iværksættere: Man har skullet klare sig selv, og tilbage fra kolonitiden har man haft en dyb mistro til det, der skulle komme ovenfra. Jeg oplevede flere

eksempler på denne iværksættertrang, der udfoldede sig, når mulighederne var til stede – frodige haver med kunstvanding fra den lokale brønd, ungdommelige ”taxachauffører” der fragtede kunderne rundt på bagsædet af den lille motorcykel, en kvinde der bestyrede byens kornkværn og derudover var talskvinde for alfabetiseringsklassen.

Og Alio er måske det bedste eksempel. Han har oprettet sin primitive sundhedsklinik i den nedlagte, rent fransksprogede skole og nyder stor respekt som behandler af de almindeligste sygdomme, men bliver også tilkaldt, når en ko skal have indsprøjtning.

Hvad disse praktiske tiltag angår, har GtU ydet et vigtigt bidrag, som nu efter udløbet af 2010 skal opretholdes uden Danida-midler.

(fortsættes side 28)

Farvel CA! Vi ses!

(fortsat fra side 27)

Voksenalfabetiseringen har sædvanligvis mange deltagere, og kvinderne er i flertal. Men kvaliteten af denne alfabetisering lader meget tilbage at ønske. I denne forbindelse kunne en bedre uddannelse af de unge "barfodslærere" være en vej til en forbedring. De fleste af dem er meget engagerede i dette arbejde.

Behovene er store, og det er vigtigt at GtU får besluttet hvad man – i givet fald – vil vælge at fokusere på. Det skal naturligvis ske i samråd med vigtige samarbejdspartnere; men det skal også være der, hvor GtU har nogle forudsætninger. Og hvilke forudsætninger har GtU så for at være tovholder i et uddannelsesprojekt? Hvordan får man sammen med disse partnere formuleret et projektdokument, som Danida kan acceptere at stille midler til rådighed for?

Det vil først og fremmest kræve at der er en vilje til at gå i gang med opgaven.

Dernæst skal der være en gruppe af medlemmer, der har mod på at være ankergruppe i såvel en forundersøgelse som selve opstarten, og ikke

mindst i det efterfølgende arbejde med at følge projektets udvikling og være med til at holde det på skinner.

Heldigvis findes der erfaringer at trække på i gennemførelsen af det projekt, der slutter med udgangen af 2010. Mange af disse erfaringer foreligger allerede beskrevet i den omfattende midtvejsrapport der blev lavet i foråret 2009. Men disse erfaringer skal gennemdrøftes, og der skal indsamles supplerende oplysninger hos både myndigheder og andre vigtige medspillere i området, inden man påbegynder en udformning. Der skal opsøges nye samarbejdspartnere, og de hidtidige må overbevises om, at der ikke er tale om en fortsættelse, hvor alt bare fortsætter. De "gamle" samarbejdspartnere får en ny rolle, hvor deres erfaringer og deres indsats også kan komme andre til gode.

Der er meget, der skal drøftes i GtU, inden noget kan påbegyndes; men derfor er det ikke for tidligt at komme i gang. Og min fornemmelse er, at der i kredsen af aktive i GtU er et ønske om en eller anden form for "Vi ses!"

Alfabetiseringselever
(foto: Poul Kruse)

Kooperativet i Amataltal

v/ Karl-G. Prasse.

Projektets sidste år

Fra nytår 2009-2010 er der kun et år til afslutningen af Projekt Egnsudvikling i Amataltal.

Området kæmper stadig med følgerne af regnvejrskatastrofen i 2009, herunder mangel på byggematerialer til reparation og genopbygning af de beskadigede og ødelagte huse (se forrige nummer af Projekt & Kultur!). Der er kommet kornleverancer m.m. fra Den regionale Nødhjælpskomité, fra guvernørembedet og fra WFP (= PAM = Verdensfødevareprogrammet).

Skolen i Amataltal

Undervisningen er genoptaget 1. oktober, og det er lykkedes at opretholde en vis skolebespisning.

Til alt held har GtU kunnet bidrage til skolens genopbygning efter uvejret i september med en bevilling på 80.000 kr. fra **Fonden af 17.12.1981**, som vi hermed takker på det varmeste. Også en varm tak til **Frit Oplysningsforbund i Århus** for 10.000 kr. til samme formål.

Vi har fået melding om, at skolens bogbestand er kommet ubeskadiget gennem katastrofen.

Et seminar for tuaregisk-lærere fra Amataltal, Tedou og Tammazlaq har trods de vanskelige forhold kunnet afholdes i Agadez. Vi afventer nærmere rapport herom.

Den nyreviderede Alfabetiseringsbog for voksne er nu afsendt i 203 eksemplarer fra Cargo-Verlag i Tyskland til Kooperativet i Amataltal. Vi venter spændt på bekræftelse på bøgernes ankomst.

Det kan noteres, at i Niger begynder nu 68 pct. af hver årgangs børn skolegang, hvilket desværre ikke betyder, at de også fuldfører den 6 års grundskole.

Historiebogen

Oversættelsen til tuaregisk er nu genoptaget. Min

medarbejder i Amataltal, projektkoordinator Ghabdouane Mohamed har gjort sin del af arbejdet færdigt, og undertegnede er nu i gang med at revidere de sidste sider af hans råoversættelse. Det har været et fascinerende arbejde, da det har været og er nødvendigt at udtænke en hel del sproglige nyskabelser, da tuaregerne jo ikke har tradition for at skrive den slags faglitteratur. Vi har bl.a. måttet ty til låneord fra arabisk og hausa, idet vi her følger en lang tuaregisk tradition.

Men det har også været interessant at se, hvilke uanede muligheder for nuancerede udtryk der ligger i selve det tuaregiske sprog. En tuaregisk sprogforsker fra INDRAP-instituttet har lovet at give os sin vurdering af tekstens læsbarhed.

Den politiske situation

Der er foreløbig ingen løsning på den forfatningsmæssige krise i Niger, hvor præsident Mamadou Tandja har nægtet at gå af den 22. december 2009, da hans mandat udløb. Den af ham udskrevne folkeafstemning såvel som valg til en ny nationalforsamling (parlament) er blevet underkendt af oppositionen og af alle udenlandske partnere. Heller ikke den nye forfatningsdomstol er blevet anerkendt. Der har dog stadig ikke været væbnede opstande i landet på grund af den forfatningsmæssige krise.

Præsidenten synes at regne med, at protesterne dør hen af sig selv, hvis han ikke foretager sig noget provokerende såsom afbrydelse af de diplomatiske forbindelser. Tværtimod fører han en diplomatisk charmeoffensiv over for de vestafrikanske nabolande og EU for at "forklare" situationen.

EU har indstillet al udviklingsbistand; men det går som sædvanlig mere ud over den brede befolkning end over den politiske klasse. Man må sætte sit håb til, at der er et udbredt ønske om at bevare demokratiet.

Opstanden i Nord blev afsluttet med aflevering af våben mod amnesti til oprørerne, og undtagelsestilstanden i Nord blev ophævet den 26. november 2009.

Hvorfor Emmaus?

- af Jørgen Olsen, koordinator i Genvej til Udvikling og medstifter af foreningen 1. oktober 1978.

Det handler også om nutid og fremtid

I numrene 98, 100 og 101 af Projekt & Kultur har vort medlem Thyge Christensen skrevet om sine erfaringer med Emmaus-Bevægelsen i årene 1967-1970. Lige efter Thyges artikel i nr. 98 bidrager Isabelle Grignon med en række overvejelser under overskriften

Værdidebat – mere om Emmaus.

Endelig skriver vi om vores modernetværk på vores hjemmeside - på følgende links:
www.gtu.dk/Emmaus_vores_basis.html
www.gtu.dk/emmaus.html

Denne artikel er et supplement til disse markeringer, og den er ikke ment som en afrunding. Alle er velkomne til at skrive i de kommende numre af Projekt & Kultur.

Thyge Christensen er ikke det eneste GtU-medlem, der har prøvet at arbejde som klunser i Emmaus – det har ca. 40 af vore medlemmer, herunder den, der skriver disse linjer. Vi havde nogle grænseoverskridende oplevelser – i en følsom alder – vores liv var forandret for altid. Det er mere end 40 år siden for nogle, 25 år siden for andre. Det er vigtigt at være ærlig: Minderne fra dengang har været med til at afgøre, at GtU stadig er i Emmaus. Naturligvis spiller følelser en rolle for, hvor man lægger tid og kræfter. Det var erfaringer og diskussioner fra en lang række Emmaus-grupper, der mandede ud i dannelsen af GtU. Men hvad kan de ca. 150 aktive og passive medlemmer, der ikke har prøvet at klunse eller på anden måde været med i en af klodens 300 andre Emmaus-organisationer, så bruge de ca. 40 medlemmers ungdomsminder til?

Lad mig bruge spørgsmålet til at komme ind på aspekter af Emmaus, som – sammen med de mange pointer fra Isabelle og Thyge i de førortalte indlæg – er med til at begrunde, at det giver god mening at være med i netop dette internationale netværk. Emmaus kendetegnes af flere værdier og visioner, som ikke nødvendigvis går igen hos en hvilken som helst forening, der beskæftiger sig med u-landssamarbejde:

Sidde med ved bordet

I artiklen **Emmaus – dialog og livsstil** (*det nederste af de to links i spalten over for denne*) omtales den ligelige fordeling mellem Nord og Syd i Emmaus Internationals rådgivende og styrende organer.

Faktisk er det ikke spor indlysende, at folk fra Syd er med til at bestemme på øverste niveau - gennemsnittet for Syd-repræsentation i alle internationale NGO'ers ledelse er 6,5 pct., hvilket blev oplyst af tanzanianeren John Ulanga på et møde i Uddannelsesnetværket den 13. november 2008.

Indkomstskabende aktiviteter

Hvis man vil være medlem af Emmaus, er det et krav, at en eller flere former for indkomstskabende aktiviteter SKAL indgå i arbejdet - det udelukker bestemt ikke f. eks. uddannelsestiltag; men indkomstskabende aktiviteter fremmer kreativitet og modarbejder tiggerkultur. For GtU's vedkommende sælger vi håndværksprodukter fra vores partnere.

Vi ville gerne have været i stand til at arbejde som klunsere sideløbende med salget af håndværksprodukter; for klunseriet har bl.a. den fordel, at mennesker uden særlige forudsætninger kan deltage i arbejdet umiddelbart efter at have udtrykt interesse for at være med.

Desværre forudsætter klunserarbejdet rådighed over en lastbil, lagerfaciliteter og en håndfuld mennesker bosat i samme lokalområde, og ingen af delene kan GtU glæde sig over.

Mennesker mødes

Emmaus byder på et væsentligt perspektiv om at mødes som mennesker og få fordomme og traumer trængt i baggrunden på længere sigt, hvad enten vi taler om franskmænd og italienere, danskere og finner, tyskere og jøder, fulbeer og mossier eller tuareger og hausaer.

El-afdelingen på loppemarkedet
i Emmaus-samfundet i Krefeld, Tyskland
(foto: Jørgen Olsen)

Før Abbé Pierre og Georges stiftede Emmaus i 1949, havde Abbé Pierre i nogle år drevet et vandrerhjem i Paris, hvor unge europæere kunne mødes med henblik på at lære hinanden at kende, så personlige kontakter kunne bidrage til, at noget så frygteligt som 2. verdenskrig ikke skete igen.

De fleste europæiske lande har faktisk holdt fred siden 2. verdenskrig. Det er vel ikke urimeligt at antage, at en af forklaringerne på denne fred er kontakter via foreningslivet /civilsamfundet, herunder Emmaus.

Det tidligere Jugoslavien er en af de få undtagelser fra fred i Europa gennem de seneste årtier. Den voldsomste begivenhed var massakren på over 8.000 mænd og drenge i Srebrenica i Bosnien i 1995. I 2007 og 2008 har den bosniske Emmaus-gruppe arrangeret internationale arbejdslejre netop i Srebrenica – for at mindes 1995 og bidrage til, at begivenhederne fra det år ikke finder sted igen.

Civilsamfund i Syd og Øst

Allerede fra 1950'erne blev der dannet Emmaus-grupper i de fleste sydamerikanske lande og i enkelte lande i Asien. Mens Franco Bettoli var formand for Emmaus International fra 1986 til 1999, kom Afrika og Østeuropa til, for sidst-nævntes vedkommende muliggjort af murens fald. Ingen er næppe i tvivl om, at når det gælder de materielle levevilkår, er Afrika og især det indre Vestafrika langt dårligere stillet end Østeuropa; men den svage infrastruktur i Afrika betyder og har betydet, at ingen nok så ondsksfuld afrikansk diktator har været i stand til så effektivt at undertrykke en befolkning og lægge civilsamfundet øde, som f. eks. en Honecker i

Østtyskland og en Ceausescu i Rumænien kunne gøre det.

At østeuropæerne værdsætter inddragelsen i Emmaus gav sig f. eks. udtryk ved, at der var flere østeuropæere end nordeuropæere til stede ved Franco Bettolis begravelse den 8. april 2008 på trods af den lange nordeuropæiske historie i bevægelsen, hvor der har været medlemsgrupper stort set siden bevægelsens grundlæggelse.¹

Måske er Emmaus' brede repræsentation i Europa og i resten af verden medvirkende til at skabe den respekt, der f. eks. gav sig udtryk ved, at EU's tidligere udviklingskommissær Louis Michel kom til stede og gik i dialog med Emmaus Europas generalforsamling 16. – 18. oktober 2009 i Bruxelles.

Den globale vision

Det turde fremgå af det foregående, at Emmaus og de enkelte medlemsorganisationer aldrig kan være begrænset til kun at forholde sig til en enkelt region, et enkelt land eller et enkelt projekt. Vi er verdensomspændende, og vi har en global vision!

Et medlemskab af et modernetværk hjælper uden tvivl med til, at det er os, der styrer vores projekter, ikke vores projekter, der styrer os.²

¹ Nekrolog over Franco Bettoli kan læses på linket www.gtu.dk/italiensk_ildsjael.htm og i Projekt & Kultur nr. 95, juni 2008.

² Sidste halvdel af sætningen er en formulering fra konsulent Jørgen Keinicke, som var gæst på medlemsmøde i GtU den 15. november 2009.

afsender: Genvej til Udvikling, Skovvej 24, 9510 Arden.

